

**ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ З ВИКОРИСТАННЯМ
CAT-ІНСТРУМЕНТА (TRADOS STUDIO ДЛЯ НАПРЯМУ
ПОЛЬСЬКА – УКРАЇНСЬКА)**

Ромашченко Людмила Іванівна, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та слов'янської філології ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро.

ORCID: 0000-0001-7567-9511

Юр'єва Наталія Ігорівна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м.Дніпро.

У статті розглянуто практичні аспекти застосування систем автоматизації перекладу на прикладі Trados Studio для напрямку польська–українська. Окреслено ключові компоненти програмного середовища, принципи роботи пам'яті перекладів і термінологічних баз, а також наведено короткий історичний огляд розвитку CAT-технологій. Проаналізовано переваги використання Trados Studio в перекладацьких проєктах, зокрема при роботі з юридичними й нотаріальними документами, де забезпечення послідовності термінології є визначальним. Висвітлено технічні та організаційні обмеження, пов'язані з інтеграцією CAT-інструментів, серед яких складність початкового освоєння, вимоги до апаратного забезпечення та проблеми сумісності форматів. Підкреслено потребу включення практичних курсів із використання Trados Studio до освітніх програм, оскільки сформовані навички роботи з CAT-інструментами безпосередньо впливають на якість перекладу та професійну конкурентоспроможність. Зроблено висновок, що Trados Studio є ефективним інструментом для системної організації перекладацького процесу, оптимізації роботи перекладача й адаптації до вимог сучасного ринку.

Ключові слова: переклад, автоматизація перекладу, Trados Studio, CAT-інструменти, пам'ять перекладів.

Romashchenko L., Yurieva N. Practical aspects of translation using cat tools (trados studio for translation from Polish to Ukrainian)

The article examines the practical application of computer-assisted translation tools using Trados Studio for the Polish–Ukrainian translation

direction. It outlines the core components of the software environment, the operational principles of translation memory and terminology databases, and provides a concise historical overview of CAT technology development. The advantages of Trados Studio in professional translation workflows are analysed, particularly in the translation of legal and notarial documents where terminological consistency is essential. The study highlights technical and procedural limitations associated with CAT integration, including initial learning complexity, hardware requirements, and file-format compatibility issues. The need to incorporate practical training in Trados Studio into academic curricula is emphasized, as proficiency in CAT tools directly affects translation quality and professional competitiveness. The article concludes that Trados Studio is an effective instrument for structuring translation processes and optimizing the translator's work within current market demands.

Key words: *translation, translation automation, Trados Studio, CAT tools, translation memory.*

Постановка проблеми. У добу стрімкої глобалізації переклад поступово виходить за межі суто мовної діяльності й стає частиною ширшої системи міжкультурної взаємодії. Робота перекладача все помітніше зміщується в цифровий простір, де збільшення масиву текстів поєднується з ускладненням їхньої структури та зростанням вимог до точності. За таких умов комп'ютерні технології вже не сприймаються як допоміжний інструмент: вони формують основу щоденної практики. Поява програм, здатних працювати з великими обсягами даних, зменшувати частку рутинних операцій і підтримувати узгодженість термінології, стала відповіддю на потребу одночасного забезпечення швидкості й якості перекладу. Згодом утворився окремий сегмент професійних цифрових рішень, серед яких Trados Studio посів помітне місце завдяки поєднанню різноманітних функцій у стабільному робочому середовищі. Проте навчальні програми університетів часто оминають обов'язкові практичні курси з опанування цих інструментів, що спричиняє розрив між очікуваннями роботодавців і реальними результатами підготовки студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика автоматизації перекладу представлена у працях В. Ігнатенка, А. Ольховської, К. Киричек, Д. Ємельянової та інших авторів, які підкреслюють посилення ролі цифрової компетентності перекладача та вплив сучасних технологій на структуру професійної діяльності. У цих дослідженнях простежується тенденція до інтеграції аналізу програмного забезпечення з вивченням практичних аспектів перекладу.

Мета дослідження. Дослідження зосереджено на особливостях застосування Trados Studio у перекладі з польської на українську, окресленні його функціональних можливостей та виявленні обмежень, що виникають у реальній практиці. Поряд із цим проаналізовано вимоги ринку праці та типи документів, які становлять основу роботи перекладацьких бюро, з метою виявити відповідність між домінуючими видами перекладацьких завдань і набутими в університеті навичками роботи з CAT-інструментами. Окрему увагу приділено питанню того, як використання Trados Studio впливає на структуру робочого процесу й систему ціноутворення у бюро перекладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Автоматизований переклад (computer-aided translation) охоплює використання комп'ютерних програм, що підтримують процес перекладу, зберігаючи провідну роль перекладача [4]. Під CAT-інструментами розуміють програмні засоби, які сприяють підвищенню продуктивності перекладу – від універсальних текстових редакторів до спеціалізованого програмного забезпечення, заснованого на технології пам'яті перекладів (translation memory, TM) [8]. У межах цього дослідження термін «CAT-інструменти» вживається саме щодо систем перекладу, що функціонують на основі TM. Особливу увагу предмет дослідження викликає ще й тому, що розвиток цієї технології можна стостерігати у реальному часі, а багато з нині живих спеціалістів застали її зародження [9]. Серед сучасних програм автоматизації

перекладу, окрім Trados Studio, варто згадати MemoQ, Wordfast, Smartcat, Memsource і Across. Порівняльний аналіз показує, що Trados Studio вирізняється найбільш широким спектром функцій, стабільною роботою з різними форматами й високим рівнем сумісності з корпоративними системами управління перекладацькими проєктами. Дослідження засвідчило, що саме цю програму роботодавці найчастіше називають серед бажаних практичних навичок потенційного співробітника, особливо в сегменті технічного, юридичного та нотаріального перекладу.

Для мовної пари польська–українська Trados Studio забезпечує коректне кодування символів, ефективну інтеграцію з пам'яттю перекладів і доступ до глосаріїв, що мінімізує втрати змісту під час передачі технічних або правових термінів. Програма дає змогу обробляти понад 70 форматів файлів і підтримує централізоване зберігання проєктів, пам'яті перекладів та термінології, що є важливим для довготривалих і багатоетапних проєктів [6].

Системи автоматизації перекладу загалом ґрунтуються на використанні пам'яті перекладів (Translation Memory), яка зберігає сегменти вихідного та цільового тексту, зазвичай у форматі TMX. Додатково застосовуються термінологічні бази (Termbase) та функції контролю якості (QA Check), що допомагає уникати помилок і підтримувати єдність термінології в межах одного клієнта чи домену. Trados Studio пропонує також інструмент Alignment для вирівнювання вже наявних перекладів і функцію Concordance Search для пошуку потрібних фрагментів у масиві даних, що особливо актуально при роботі з нормативно-правовою та технічною документацією.

Програма підтримує створення кількох профілів перекладача з індивідуальними параметрами роботи, що зручно в разі різних типів проєктів або клієнтів. Система дозволяє застосовувати фільтри сегментів для ізоляції окремих типів текстових елементів, наприклад приміток,

повторів або не перекладних фрагментів. Вбудовані регулярні вирази дають можливість формувати власні правила перевірки якості, орієнтовані на специфіку певної тематики чи замовника, що суттєво розширює можливості контролю.

Передбачено підтримку адаптивних шаблонів перекладацьких проєктів для різних типів документів, що зменшує обсяг рутинних налаштувань і прискорює початковий етап підготовки файлів. Модуль підготовки файлів забезпечує попередню обробку текстів із прихованими або некоректними тегами, що згодом знижує ризик технічних збоїв під час імпорту та експорту. Інструмент QuickPlace керує правильним розміщенням числових значень і форматованих елементів, зменшуючи кількість механічних помилок під час перенесення дат, чисел та інших позначень. Передбачено можливість створення користувацьких інструкцій для автоматизації повторюваних дій, які часто трапляються в однотипних проєктах, наприклад серіях схожих договорів або технічних описів.

Trados Studio дозволяє підключати зовнішні модулі через SDL AppStore, що дає змогу значно розширювати базовий функціонал. Серед доступних розширень є інструменти для розширеної статистики, автоматичного експорту результатів і гнучкої обробки глосаріїв. Програма інтегрується з корпоративними серверами Translation Memory, забезпечуючи колективний доступ до спільних ресурсів і підтримуючи узгодженість перекладів у межах великих команд. Підтримується робота зі штучними ідентифікаторами для маркування конфіденційної інформації, що особливо важливо для юридичних і комерційних текстів. Інструмент Tag Verification контролює точність відтворення форматовальних тегів, щоб не було втрачено структурні елементи документа й не порушено його верстку.

Trados Studio дає змогу вибудовувати ієрархічні структури проєктних папок, що впорядковує робочу зону перекладача та полегшує навігацію

між численними файлами. Вбудований редактор підтримує гнучке налаштування гарячих клавіш для прискорення часто повторюваних дій і оптимізації індивідуального стилю роботи. Сегментатор тексту дозволяє налаштовувати правила для мов із різними структурними особливостями, що є критичним для коректного поділу речень у польсько-українській парі. Програма надає можливість автоматично блокувати окремі сегменти, захищаючи їх від випадкового редагування, наприклад офіційні формули чи реквізити.

Функція Pre-translate дає змогу заповнювати текст наперед на основі доступних ресурсів пам'яті перекладів і термінології, що пришвидшує виконання великих проєктів і дозволяє зосередитися на редагуванні та перевірці. Система підтримує контроль послідовності термінів, спираючись на попередньо сформовані правила й глосарії, зокрема при роботі з фаховими терміносистемами. Trados Studio дає змогу генерувати детальні звіти про збіги, повтори, продуктивність і якість перекладу, а також підтримує календарне планування виконання завдань і закріплення проєктів за конкретними перекладачами, що є важливим для організації роботи бюро. Платформа підтримує довготривале архівування проєктів із можливістю подальшого оновлення пам'яті перекладів на основі нових версій документів.

Усе це в комплексі сприяє формуванню інтелектуальної екосистеми перекладу, у якій перекладач взаємодіє з цифровими ресурсами без втрати змістової точності й структурної цілісності тексту. Програма послідовно повторно використовує вже перекладені текстові блоки, що істотно скорочує обсяг ручної роботи й зменшує ймовірність випадкових розбіжностей [10]. Застосування функцій пошуку конкорданс і термінологічної бази сприяє єдності перекладів і дає змогу швидко з'ясувати, як певний термін перекладався, скажімо, десять років тому, зберігаючи історію рішень.

Ця риса є критично необхідною перекладачам, які працюють із великими масивами документів одного замовника або виконують функції штатних перекладачів компаній. Однією з унікальних особливостей Trados Studio є можливість надавати сторонньому перекладачеві доступ до великих обсягів уже перекладеної інформації у відносно компактних, зручних для роботи формах. Найманий для виконання певного проекту спеціаліст одразу коригує свою роботу з урахуванням напрацювань попередників і не витрачає час на пошук усталених перекладів термінології, назв підприємств, структурних підрозділів, прізвищ тощо.

Водночас окреслюється низка обмежень: складність початкового освоєння, висока вартість ліцензії, чутливість до технічних збоїв і неможливість повноцінної роботи з рукописними документами або неякісними скан-копіями. Ці чинники потребують як інституційної підтримки (наявність ліцензій у вишах і бюро), так і цілеспрямованої підготовки користувачів, зокрема через навчальні курси й практичні тренінги [2].

Паралельним напрямом дослідження було визначення основних типів документів, з якими на практиці працюють перекладацькі бюро. Аналіз матеріалів засвідчив майже повну відсутність художніх та публіцистичних текстів у реальних замовленнях. У структурі запитів чітко переважають юридичні, технічні, комерційні та нотаріальні документи, що мають стандартизовану структуру і жорсткі вимоги до точності формулювань.

Ціноутворення у бюро перекладів завжди балансує між собівартістю роботи й очікуваннями клієнта. Якщо тариф занадто високий, замовник іде до конкурента, якщо занадто низький – страждає якість і мотивація перекладача. Щоби залишатися конкурентними, бюро має тримати ціни на рівні, який ринок сприймає як «чесний» для конкретної мовної пари та тематики. Зазвичай базова ставка розраховується за кількістю слів або стандартних сторінок, але за цими формулами стоїть ціла система

внутрішніх розрахунків. Враховуються витрати на переклад, вичитку, управління проєктами, програмне забезпечення, податки й резерв на непередбачені ризики. Окремим параметром виступає тематична складність тексту: технічні й юридичні документи не можуть коштувати стільки ж, як проста кореспонденція. Важливу роль відіграють строки виконання, адже робота «на вчора» майже завжди дорожча за стандартні дедлайни. На фінальну ціну впливають також додаткові послуги — верстка, нотаріальне засвідчення, підготовка до друку, глосарна робота.

На насиченому ринку перекладацьких послуг утримати сталий потік замовлень без продуманої цінової політики практично неможливо. Клієнт, який регулярно порівнює комерційні пропозиції, швидко помічає, хто безпідставно завищує розцінки. Саме тут виходить на перший план раціональне використання CAT-інструментів, зокрема Trados Studio. Пам'ять перекладів дозволяє ідентифікувати повтори та майже ідентичні сегменти, які не потребують повноцінного перекладу «з нуля». Якщо бюро чесно враховує ці повтори у кошторисі, воно не бере зайві гроші за вже виконану раніше роботу. Такий підхід формує довіру: замовник бачить, що платить за реальний обсяг інтелектуальної праці, а не за механічне дублювання [3].

Система знижок за повтори та високі відсотки збігів дозволяє зменшити підсумкову суму рахунку без втрати прибутковості. Перекладач у цьому випадку отримує справедливую оплату за нові сегменти та швидшу роботу з матеріалом, який уже є в пам'яті перекладів. Бюро, своєю чергою, має змогу запропонувати клієнтові ціну, нижчу за середню по ринку, але зберегти рентабельність завдяки оптимізації процесів. У конкурентному середовищі саме такий «чесний дисконт» часто стає вирішальним аргументом на користь конкретного постачальника послуг. Для корпоративних клієнтів, у яких документообіг стандартизований, економія за рахунок Trados накопичується з кожним наступним проєктом. Уже через

кілька місяців співпраці вони бачать, що великі пакети технічних або юридичних текстів обходяться дешевше, ніж при традиційному підході. Водночас бюро отримує все більш наповнену пам'ять перекладів, яка прискорює виконання нових замовлень. Швидший переклад дає змогу брати більше проєктів без пропорційного збільшення штату, а це прямо впливає на собівартість. Таким чином Trados стає не лише технічним інструментом, а й елементом фінансової моделі бюро перекладів.

Прозоре пояснення принципів розрахунку цін, зокрема ролі САТ-знижок, допомагає бюро формувати лояльну та довгострокову клієнтську базу. Для багатьох замовників саме наявність знижок за повтори виглядає маркером професійності й технологічної зрілості постачальника. Якщо ж бюро використовує Trados, але зберігає повну ставку для всіх сегментів, це рано чи пізно стає відчутним і породжує недовіру. Навпаки, відкритий підхід до економії, яку створює пам'ять перекладів, дозволяє вибудовувати партнерські, а не суто формальні відносини.

Гнучка система тарифів, що враховує повтори, fuzzy matches і нові сегменти, дає змогу тонко налаштовувати пропозиції під різні типи клієнтів. Великі компанії очікують докладних звітів по знижках і відсотках збігів, і Trados забезпечує такі дані автоматично. Для малого бізнесу часто достатньо зрозумілої фінальної цифри, але навіть тут аргумент про економію завдяки САТ-інструментам працює переконливо. У результаті бюро, яке грамотно поєднує технологію й цінову політику, отримує конкурентну перевагу не лише за рахунок нижчої ціни, а й завдяки репутації.

На практиці це означає більшу кількість повторних замовлень, рекомендації від задоволених клієнтів та стабільніший грошовий потік. Важливо й те, що продумане ціноутворення з опорою на Trados зменшує спокус демпінгу, який руйнує ринок і шкодить усім учасникам. Замість хаотичного зниження ставок бюро вибудовує стратегію раціональної

економії, де кожна знижка має конкретне технологічне обґрунтування. У такій моделі конкурентність досягається не за рахунок тотального урізання гонорарів, а завдяки оптимізації процесів і чесному ставленню до повторів та вже перекладених блоків тексту.

Отримані дані демонструють розбіжність між університетськими пріоритетами й реальними потребами ринку. Навчальні програми й надалі роблять акцент на художньому та публіцистичному перекладі, який у реальному секторі зустрічається епізодично. Перекладацькі бюро, торгово-промислові палати та виробничі підприємства з такими матеріалами фактично не працюють. Натомість фактичний попит зосереджений на документальних текстах стандартизованої структури, які й формують повсякденну рутину перекладача. Виявлене протиріччя ставить під сумнів відповідність чинної системи підготовки перекладачів реальним професійним завданням і актуалізує потребу перегляду навчальних планів. Дослідження підтверджує нагальну потребу в переформатуванні змісту навчальних курсів. Орієнтація на типові документи замовників постає як необхідна умова формування прикладної перекладацької компетентності [1].

Висновки. Trados Studio є ефективним інструментом для професійних перекладачів, які працюють з великими обсягами текстів, технічними чи юридичними документами й стандартизованими формами. Його використання підвищує швидкість і якість перекладу, забезпечує узгодженість термінології, підтримує гнучку систему ціноутворення та зручність архівування. Проведений аналіз ринку праці підтверджує, що володіння Trados Studio є однією з найважливіших практичних навичок перекладача, яка впливає на конкурентоспроможність фахівця в сегменті польсько-українського перекладу. Вивчення цього програмного забезпечення під час навчання сприятиме скороченню розриву між теоретичною підготовкою та реальними потребами галузі. Подальші

дослідження доцільно спрямувати на інтеграцію роботи з Trados Studio в систему навчальних курсів перекладознавства, а також на розроблення методик оцінювання ефективності використання САТ-інструментів у різних типах перекладацьких завдань. Зростання трудової та освітньої еміграції до Польщі, а також активізація товарообігу між країнами зумовлюють нагальну потребу в перекладачах із польської мови, здатних працювати з документальними текстами. Польща залишається одним із головних зовнішньоекономічних партнерів України, а отже, попит на фаховий переклад ділових, технічних і правових текстів стабільно зростає. Навчання перекладачів із польської має стати пріоритетним напрямом у гуманітарній освіті, оскільки воно сприяє культурній і професійній інтеграції України в європейський простір. Особливо важливим є поєднання мовної підготовки з опануванням сучасних перекладацьких технологій, що забезпечує адаптацію випускників до актуальних запитів ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ігнатенко В. Д. Використання сучасних технологій у процесі підготовки перекладачів. *Філологічні студії*. 2023. № 4. С. 55–62.
2. Ольховська А. С., Киричек К. О. Цифрові інструменти в роботі перекладача. *Наукові записки НаУКМА. Філологія*. 2022. № 5. С. 87–91.
3. Ємельянова Д. В., Ма Лю. Використання технологій автоматизації перекладу у сучасній практиці. *Мовознавство*. 2020. № 3. С. 102–108.
4. Бондаренко О. М. Інформаційні технології у лінгвістичній діяльності. Київ : Видавництво КНЛУ, 2021. 146 с.
5. Герасименко Т. С. САТ-системи в перекладацькій освіті. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка*. 2020. № 6. С. 35–40.

6. SDL Trados Studio 2022 User Guide. RWS Group, 2023. URL: <https://www.trados.com/resources>
7. Vázquez-Ayora G. Introduction to Translation. Washington D.C.: Georgetown University Press, 2018.
8. Hutchins J. Machine Translation: Past, Present, Future. London: Ellis Horwood, 2019.
9. Pym A. Exploring Translation Theories. London & New York: Routledge, 2020.
10. Kenny D. CAT Tools and Translator Competence. Amsterdam: John Benjamins, 2017.

REFERENCES

1. Ignatenko, V. D. (2023). Vykorystannia suchasnykh tekhnolohii u protsesi pidhotovky perekladachiv [Use of modern technologies in translator training]. *Filolohichni studii*, 4, 55–62 [in Ukrainian].
2. Olkhovska, A. S., & Kyrychek, K. O. (2022). Tsyfrovi instrumenty v roboti perekladacha [Digital tools in translator's work]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filolohiia*, 5, 87–91 [in Ukrainian].
3. Yemelianova, D. V., & Ma, L. (2020). Vykorystannia tekhnolohii avtomatyzatsii perekladu u suchasnii praktytsi [Use of translation automation technologies in modern practice]. *Movoznavstvo*, 3, 102–108 [in Ukrainian].
4. Bondarenko, O. M. (2021). Informatsiini tekhnolohii u linhvistychnii diialnosti [Information technologies in linguistic activity]. Kyiv: KNLU Press [in Ukrainian].
5. Herasymenko, T. S. (2020). CAT-systemy v perekladatskii osviti [CAT systems in translation education]. *Visnyk LNU im. T. Shevchenka*, 6, 35–40 [in Ukrainian].
6. SDL Trados Studio 2022 User Guide. (2023). RWS Group. Retrieved from <https://www.trados.com/resources>

7. Vázquez-Ayora, G. (2018). Introduction to Translation. Washington D.C.: Georgetown University Press.
8. Hutchins, J. (2019). Machine Translation: Past, Present, Future. London: Ellis Horwood.
9. Pym, A. (2020). Exploring Translation Theories. London & New York: Routledge.
10. Kenny, D. (2017). CAT Tools and Translator Competence. Amsterdam: John Benjamins.

Стаття надійшла до редакції / Received 17.11.2025

Прийнята до друку / Accepted 24.11.2025